

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet
Allmänna byrån, Rk1

Närvarande
KS, AH, MP, CG, IZ, AZ, JJ

Frånvarande

Justerat
Omedelbart

Ordförande
Lantråd
Katrin Sjögren

Föredragande
Vice lantråd
Annika Hambrudd

Protokollförare
Förvaltningschef
John Eriksson

Nr 29

Försäkran enligt 9 § LL om Ålands
landskapsregering.
ÅLR 2023/9608

Antecknades att det av lagtinget den 11 december 2023 valda lantrådet och de övriga av talmannen utnämnda medlemmarna i landskapsregeringen i närvaro av lagtingets vice talman Liz Mattsson, landshövding Marine Holm-Johansson och lagtingsdirektör Susanne Eriksson före sammanträdes början avlagt försäkran enligt 9 § landskapslagen om Ålands landskapsregering.

Landskapsregeringen antecknade lagtingets beslut om val av lantråd och talmannens utnämning av övriga ministrar i landskapsregeringen till kännedom.

Antecknades slutligen att lantrådet i ett anförande hälsade medlemmarna välkomna till landskapsregeringens arbete, varefter medlemmarna intog sina platser vid sammanträdesbordet.

Nr 30

Meddelande om regeringsprogrammet.
ÅLR 2023/9609

Enligt 25 § 1 mom. lagtingsordning för Åland ska landskapsregeringen utan dröjsmål överlämna sitt program till lagtinget i form av ett meddelande.

Landskapsregeringen beslöt överlämna bilagda meddelande, bilaga 1, till lagtinget.

Till Ålands lagting

Regeringsprogram

Ett tryggt, öppet och framtidssäkrat Åland

I enlighet med 25 § 1 mom. i lagtingsordningen för Åland överlämnar landskapsregeringen, under ledning av lantrådet Katrin Sjögren, följande meddelande till lagtinget.

Mariehamn den 11 december 2023

Lantråd

Katrin Sjögren

Vicelantråd

Annika Hambrudd

Innehållsförteckning

Ett öppet, tryggt och framtidssäkrat Åland.....	6
Stark utgångspunkt att klara utmaningar	6
Autonomin, demilitariseringen och det svenska språket.....	7
Den civila beredskapen.....	8
En rättssäker, modern och effektiv förvaltning	9
Demokrati och delaktighet	9
Gemensam digitalisering för jämlik samhällsutveckling	10
Medborgarens rätt till kommunal service.....	11
En framtidssäkrad ekonomi	12
Ägarstyrning.....	14
Skatteundantaget och skattegränsen	14
Hälsöfrämjande, vård och omsorg.....	15
Hälso- och sjukvård.....	15
Socialvård	16
Äldreomsorg	17
Närståendevård.....	17
Integration	17
Jämställdhet	18
Barn och unga	18
Framgångsrikt näringsliv.....	19
Attraktionskraft för boende, besökare och företag.....	20
Sysselsättning och arbetsmarknad	20
Primärnäringar	20
Jakt och fiske.....	22
Miljö.....	22
Rent vatten är en livsnödvändighet.....	22
Natur och biologisk mångfald	23
Sjöfart och kommunikationer	23
Utbildning	24

Barnomsorgen och grundskolan.....	24
Ålands gymnasium	25
Högskolan på Åland.....	26
Kultur och idrott	26
Klimat.....	28
Skärgårdstrafik	28
Energi.....	30
Havsbaserad vindkraft.....	30
Kollektivtrafik.....	31
Vägtrafik	32
Hållbar fysisk planering	32
Övriga trafikfrågor	32
Regional- och tätortspolitik.....	33
Slutord	33

Lagtinget har idag den 11 december 2023 valt lagtingsledamoten Katrin Sjögren till lantråd och lagtingets talman har samma dag, på förslag av det nyvalda lanträdet, utnämnt ministrarna i Ålands landskapsregering varför det härmed för kännedom meddelas att regeringen har följande sammansättning:

Namn	Ansvarsfördelning	Första ersättare	Andra ersättare
Lantråd Katrin Sjögren	Övergripande självstyrelsepolitiska frågor, lagberedning samt från regeringskansliet personal- samt beredskapsfrågor.	Annika Hambrudd	Camilla Gunell
Vicelantråd Annika Hambrudd	Utbildnings- och kulturavdelningen, Nordiska samarbetsfrågor samt barnrättsansvarig.	Camilla Gunell	Ingrid Zetterman
Ministrar			
Ingrid Zetterman	Regeringskansliet, rättsliga enheten, digitalisering, EU-frågor, public service, polisen samt kommunala frågor.	Jesper Josefsson	Arsim Zekaj
Jesper Josefsson	Näringsavdelningen förutom sjöfartsfrågor, digitalisering, från social- och miljöavdelningen miljöfrågor samt Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM).	Mats Perämaa	Arsim Zekaj
Arsim Zekaj	Social- och miljöavdelningen; social- och hälsovårdsfrågor, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), jämställdhets- och integrationsfrågor samt äldreansvarig.	Ingrid Zetterman	Jesper Josefsson
Mats Perämaa	Finansavdelningen förutom digitalisering, skattegränsfrågor, samt från näringsavdelningen sjöfartsfrågor.	Annika Hambrudd	Camilla Gunell
Camilla Gunell	Infrastrukturavdelningen samt klimatfrågor, energi och vindkraft*.	Mats Perämaa	Jesper Josefsson

*Första ersättare för frågor som berör den havsbaserade vindkraften är Jesper Josefsson

Landskapsregeringen kan vid sammanträde vid behov temporärt t.ex. vid ledigheter besluta om att göra avvikelser från ansvarsfördelningen.

Ansvarsfördelning för de strategiska utvecklingsmålen:

Mål 1: välmående människor vars inneboende resurser växer (Annika Hambrudd)

Mål 2: Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället (Arsim Zekaj)

Mål 3: God vatten kvalitet (Jesper Josefsson)

Mål 4: Ekosystem i balans och biologisk mångfald (Jesper Josefsson)

Mål 5: Attraktionskraft för boende, besökare och företag (Jesper Josefsson)

Mål 6: kraftigt minskad klimatpåverkan (Camilla Gunell)

Mål 7: Hållbar konsumtion och produktion (Mats Perämaa)

Landskapsregeringen avgör internt ansvarsfördelningen för respektive strategiskt utvecklingsmål. Detta betyder att landskapsregeringen själv kan ändra vilken minister som är ansvarig för respektive mål.

Ett öppet, tryggt och framtidssäkrat Åland

Stark utgångspunkt att klara utmaningar

Ålands läge i Östersjön, vår självstyrelse och demilitarisering gör oss världsunika. En hög sysselsättningsgrad och fortsatt inflyttning skapar möjligheter att utveckla samhället i en positiv riktning. Åland har många och växande företag med potential att erövra och bli framgångsrika inom nya marknader. I landskapet finns aktiva medborgare, som är friska och lever länge i jämförelse med andra platser. Civilsamhället står starkt, med ett samhällsengagemang utöver det vanliga. Åland har ingen skuldsättning på självstyrelsenivå som tynger vår framtidstro, även om det ekonomiska läget kräver åtgärder och serviceproduktion till lägre kostnad.

Med detta som grund har Åland goda förutsättningar att möta framtidens utmaningar. Förändringarna i klimatet, den globala uppvärmningen och dess effekter, krig och konflikter påverkar också Åland. Vi måste stå redo att agera på olikartade och utmanande situationer, sådana som kan uppstå snabbt eller vara långsamt verkande.

Med basen i kunskap och teknik ska landskapsregeringen göra sitt yttersta för att framtidssäkra vårt samhälle då det gäller kommunikationer, infrastruktur, välfärd samt beredskap att möta situationer skapade av klimatförändringar eller yttre påverkan.

Vårt mål är att inte bara verka inom ramen för denna mandatperiod, utan att långsiktigt skapa stabilitet. Vi vill framtidssäkra tillgången på vård och omsorg genom rekrytering och utbildning. Vi ska investera i trygga, moderna miljöanpassade transporter, säkra välfärden på en hög nordisk nivå och förverkliga hållbarhetsagendans mål för ett blomstrande Åland. Detta kräver insatser. Inom flera områden krävs ny och reformerad lagstiftning som tillförsäkrar ålänningarna en rättssäker och trygg vardag. De ekonomiska ramarna ställer krav på nya arbetssätt och kreativa lösningar.

Miljön, havet och den livskvalitet som närheten till naturen ger oss är ovärderlig. Rent vatten och frisk miljö stärker Ålands attraktionskraft i konkurrens med andra länder, öar och orter. I kampen för ökad inflyttning, mer kompetens och fler ålänningar behöver vi

vara konkurrenskraftiga då det gäller en välfungerande välfärd med högklassig skola och barnomsorg. Åland ska vara öppet och inbjudande för både besökare och nya ålänningar. I den gröna omställningen ser vi möjligheter för Åland att vara i framkant och skapa nya arbetsplatser och affärsmöjligheter som både ekonomiskt och miljömässigt kan stärka vårt landskap och vår självstyrelse.

Autonomin, demilitariseringen och det svenska språket

Ålands särställning är en helhet och definieras av självstyrelsen, det svenska språket och demilitariseringen. Detta har gett oss drygt hundra år av stabilitet genom pragmatism, realpolitik och minoritetsskydd. Internationella avtals bindande verkan är avgörande för små staters säkerhet. Säkerheten har stärkts i och med Natointrädet, då även Ålands status klarerats och bekräftats. Den utredning som utfördes av Utrikesministeriet på presidentämbetets beställning, har klargjort Ålands internationella särställning. Den juridiska grunden för demilitariseringen är stark och kvarstår trots de ändringar i det säkerhetspolitiska läget som har skett. Landskapsregeringen anser att demilitariseringen och neutraliseringen ska kvarstå oförändrade.

Med anledning av de många förändringar som skett i det säkerhetspolitiska landskapet ska "Policyn för Ålands demilitarisering och neutralisering", handboken för landskapets myndigheter, uppdateras.

Ålands medlemskap i EU innebar att stora delar av lagtingets lagstiftningsbehörighet överfördes till unionen utan möjlighet till direkt inflytande. I det rådande skärpta säkerhetspolitiska läget finns ett stort behov av goda exempel i fråga om minoriteter och autonomier. Det finns varken juridiska eller formella hinder för att Åland skulle bli en egen valkrets. Frågan är strikt politisk. Målsättningen att erhålla den rättmätiga platsen i Europaparlamentet kvarstår. Deltagande i ministerrådsmöten, påverkansmöjligheter tidigt i olika beredningsprocesser samt möjlighet att ta initiativ i frågor som är angelägna för Åland är viktiga delar i en aktiv EU-politik.

Behovet av en ny självstyrelselag är fortsatt starkt. Målsättningen har hela tiden varit en dynamisk självstyrelse med reell möjlighet till utveckling. Självstyrelselagsreformen måste slutföras under denna mandatperiod. Landskapsregeringen arbetar för att lagkontrollen av åländska lagar justeras så att EU-domstolens exklusiva rätt att uttolka unionsrätten även i förhållande till Åland säkerställs.

Det är av central betydelse att beslutsfattandet mellan självstyrelsen och statsmakten sker smidigt och konfliktfritt. Kommunikationen bör utvecklas, förbättras och fördjupas i samklang med statsrådets Ålandsstrategi.

Landskapsregeringen fördjupar arbetet med Ålandsakademien riktat till tjänstemän inom statsförvaltningen och kontaktgrupperna med ministerierna. En målsättning är att hålla regelbundna aftonskolor med regeringen i Helsingfors.

Det blir alltmer utmanande att samverka och kommunicera på svenska mellan landskapet och staten. Den av statsrådet fastställda nationalspråksstrategins målsättningar har ännu inte förverkligats fullt ut och landskapsregeringen bevakar att åtgärderna verkställs. Självstyrelselagen och internationella konventioner fastställer Ålands språkliga status. Språkrådet fortsätter sitt arbete som referensgrupp i språkärenden.

Åland är en del av världen. Tack vare lång erfarenhet av självstyrelse, internationella avtal och speciella säkerhetsarrangemang har Åland en unik möjlighet att bidra till det globala fredsfrämjande arbetet, bland annat genom kontaktgruppen mellan Åland och utrikesministeriet, UNESCO och i samarbete med Ålands fredsinstitut. De externa samarbetena inom Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet, Baltic Sea Parliamentary Conference (BSPC) prioriteras.

Grunden för självstyrelsen är rättssäkerhet och välfungerande lagar med en kvalitetssäkrad och smidig lagstiftningsprocess. Olika kompetenser ska tas tillvara i lagberedningsarbetet. Analyser kring konsekvenser av lagstiftning är en viktig del av det demokratiska arbetet, såväl för ekonomi, jämställdhet, miljö som barn.

Den civila beredskapen

Ålands civila beredskap behöver både struktureras och stärkas. Genom en stärkt beredskap förebyggs olika risk- och krissituationer. Det handlar om allt från försörjningsberedskap, strukturer och utbildning men också vår förmåga att hantera klimatförändringar som stormar, torka och översvämningar. Det är nödvändigt att Åland blir en del av det nordiska Haga-samarbetet som effektiviserar det nordiska räddningssamarbetet och stärker resiliensen inför kriser, olyckor och katastrofer. Med anledning av det rådande säkerhetspolitiska läget och Natomedlemskapet måste strukturerna rörande beredskapsfrågor vid landskapsregeringen ses över. En permanent arbetsgrupp tillsätts för samordning och analys av lagstiftningsbehov. Överenskommelseförordningen med gränsbevakningsväsendet uppdateras inom kort.

Justitieministeriet bereder en totalreform av beredskapslagarna. Självstyrelsen skall vara en aktiv part i det arbetet.

Ett viktigt steg framåt är bildandet av en gemensam räddningsmyndighet. Nästa steg är en övergripande räddningsplan för landskapet samt en uppdatering av räddningslagen. Det åländska samhället uppskattar att Åland tack vare självstyrelsen har egen poliskår. Detta syns i det höga förtroendet polisen åtnjuter bland befolkningen. Under mandatperioden intensifieras ansträngningarna att tillsammans med statsmakten uppnå en samsyn i fråga om behörighet och kostnadsansvar för beredskap, rikets säkerhet och högre kostnader till följd av nya lagkrav.

En rättssäker, modern och effektiv förvaltning

Humankapitalet och en god personalpolitik som gör förvaltningen till en attraktiv arbetsplats, är en central del i självstyrelsen. Kompetensförsörjningen är en avgörande framtidsfråga. Ledarskapet ska vara tillitsbaserat och uppmuntrande. Arbetet i förvaltningen kräver både engagemang och hög produktivitet som resulterar i en personaldriven verksamhetsutveckling. Personalfunktionerna (HR) i förvaltningen behöver stärkas och samordnas.

För att de offentliga institutionerna ska vara relevanta och därmed åtnjuta samhällets förtroende behöver de vara rättssäkra och fungera i samklang med övrig samhällsutveckling. En förutsättning för myndigheternas digitalisering är att ett moderniseringsarbete genomförs. I den moderna myndigheten är tjänstemännens roll, ansvar och befogenheter viktiga att ständigt utveckla.

Landskapsregeringen uppmuntrar till användning av tekniska hjälpmedel och AI som stöd för förvaltningen. Syftet med moderniseringsåtgärderna är kvalitetshöjning och effektivisering. Landskapsregeringen understryker vikten av fortsatt kunskapsbaserat beslutsfattande, där ÅSUB samt andra nätverk och kontakter är av stort värde.

Därför föreslås att bestämmelser som möjliggör automatiserat beslutsfattande införs i förvaltningslagen, att arkivlagen uppdateras och en modernisering och uppdatering av kommunallagen genomförs stegvis. Det är ett arbete som sker i nära samarbete med kommunerna. Därtill ska landskapslagen om landskapsregeringens allmänna förvaltning uppdateras.

Demokrati och delaktighet

Demokratins grund utgår från alla människors lika värde och yttrandefrihet. Ingen får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, sexuell läggning eller funktionsnedsättning. Landskapsregeringen verkar aktivt för att skydda och främja rättigheter för alla minoriteter.

Demokratin måste ständigt försvaras och utvecklas. Ett kontinuerligt arbete med att stärka dialog och kommunikation med medborgarna behövs. Nya digitala verktyg kan underlätta dialogen. Ett högt valdeltagande är eftersträvansvärt. Ett elektroniskt rösträttsregister framtas inför nästa lagtings- och kommunalval och förtidsröstning ska möjliggöras i alla kommuner.

Arbetet med hållbarhetsagendans mål 2 handlar om att stärka medborgarnas tillit till varandra och till samhällets myndigheter. En permanent arbetsgrupp för demokratiutveckling tillsätts och en jämställdhetsbonus i lagtingsvalet regleras i lag eller annan reglering. En uppdaterad antikorrupsionspolicy antas.

Möjligheten till insyn i offentligt ägda bolag regleras i lag.

Mediernas roll i en välfungerande demokrati är av avgörande betydelse i en omgivning fylld av falsk information. Landskapsregeringen värnar om att ålänningar har tillgång till ett brett och mångsidigt medieutbud. Public service har som huvuduppgift att sakligt och opartiskt granska och beskriva samhället och världen. Nyheter på lätt svenska införs för att tillgodose att alla har tillgång till lokala nyheter.

Gemensam digitalisering för jämlik samhällsutveckling

Landskapsregeringens digitaliseringspolitik syftar till verksamhetsutveckling med medborgaren i centrum. Tekniken är ett stöd för en modern offentlig sektor där medborgarna ska kunna sköta och följa sina ärenden digitalt oberoende av geografiskt avstånd och hinder. Ett ramverk för landskapsregeringens digitalisering tas fram för att förtydliga regler, riktlinjer och rekommendationer. Specifika riktlinjer för molntjänster och AI uppdateras kontinuerligt.

För att säkerställa en enhetlig, kvalitativ och informationssäker behandling av myndigheternas informationsmaterial ska en informationshanteringslag tas fram. Digitaliseringsenheten ges i egenskap av myndighet rätt att samordna datalager och medborgartjänster för hela Åland.

Målet är att skapa en medborgarportal där alla medborgare och juridiska personer kan ta del av den information som finns samlad om envar. Landskapsregeringen behöver därför samarbeta med alla åländska myndigheter, Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata i riket och finansministeriet. Därtill deltar Åland i övriga nordiska samarbeten. En högre digital kompetens och mognad inom det offentliga där verksamhetsutveckling och ändrade arbets sätt är i fokus.

Den digitala servicenivån på Åland ska närma sig nivån i landet i övrigt. Samtidigt beaktas behoven hos de grupper som riskerar ett digitalt utanförskap.

Kostnaderna för digitaliseringen och framtagande av en medborgarportal klarläggs och kan vara föremål för en ansökan om extra anslag.

Åda Ab:s uppdrag och verksamhetsform förtydligas tillsammans med ägarna och berörda myndigheter.

Medborgarens rätt till kommunal service

Kommunen som institution är demokratisk, nära medborgarna och har skatteinstrument. Kommunerna levererar viktig närservice till sina invånare. Alla på Åland ska ha tillgång till lagstadgade rättigheter när det gäller kommunal service.

Landskapsregeringen konstaterar att den kommunala vardagen blir alltmer komplex genom allt från beredskap och miljölagstiftning till digitalisering. Den ekonomiska situationen i flera kommuner är utmanande och landskapsregeringen bedömer att ekonomiskt utrymme för generella ökning ar utöver det lagstadgade i landskapsandelssystemet saknas. Landskapsregeringen gör i samarbete med kommunerna en översyn av lagstiftningen i syfte att skapa handlingsutrymme för kommunerna genom att minska onödig detaljstyrning och byråkrati.

Kommunerna har ansvaret för att skapa en långsiktig uthållighet inom sina ansvars- och verksamhetsområden. Landskapsregeringen underlättar arbetet genom att erbjuda samarbetsstöd till kommunerna med syfte att nå effektiviseringsvinster och samkommunal utveckling. Åland behöver en framtidssäkrad samhällsmodell som ger bästa nyttjande av såväl humankapital som ekonomiska medel med människan i centrum.

För att garantera medborgarna i alla kommuner lagstadgade rättigheter antas en likviditetsstödslag.

En kriskommunslagstiftning framtas i syfte att skydda de enskilda individerna i de fall en kommun inte klarar av att sköta sina åtaganden. Kriskommunslagstiftningen ska i detta avseende ange tydliga processer för hur en sådan situation ska hanteras. Lagstiftningen förs till lagtinget under 2024.

Landskapsregeringen understryker att ett kriskommunförfarande är en sista utväg som bör undvikas med proaktiva insatser från kommunernas sida.

Eftersom kriskommunförfarandet inte är gynnsamt vare sig för medborgare eller regioner uppmantrar landskapsregeringen kommunerna att finna andra lösningar. Landskapsregeringen bistår med samarbetsstöd samt sakkunskap.

Landskapsandelssystemet utvärderas mot bakgrund av lagstiftningens målsättningar. Frågan om hur kommunala samarbeten och kommunsamgång kan gynnas utreds samtidigt. En utredning som jämför de åländska kommunerna med de fastländska genomförs med speciellt beaktande av relevanta och jämförbara parametrar.

Landskapets ekonomi och kommunernas är kommunicerande kärn, och frågan bör vara hur kapaciteten utnyttjas bäst. Landskapsregeringen avser tillsammans med kommunerna tillsätta en gemensam tankesmedja som kan diskutera och föreslå en framtidssäkrad samhällsmodell för Åland som helhet, utifrån samhällsservice och arbetsfördelning mellan landskapet och kommunerna.

En framtidssäkrad ekonomi

En ansvarsfull offentlig ekonomi är grunden till Ålands långsiktiga stabilitet och tillväxt. Det handlar om att balansera ekonomin med effektiv resursanvändning och genom investeringar som främjar samhällsutveckling. Genom att undvika eller minimera skuldsättning och med stöd av hållbara intäkter kan landskapsregeringen garantera tillgång till viktiga samhällstjänster. Transparens, noggranna prognoser och en god uppföljning är avgörande för att bygga förtroende och säkerställa att offentliga medel används effektivt och rättvist.

Självstyrelsen och det nya ekonomiska systemet ger oss möjlighet att öka våra intäkter om vi bedriver en god tillväxtpolitik. Samtidigt kan vi själva avgöra hur åtgärder riktas så att kärnan i välfärden och de svagaste i samhället skyddas då den nödvändiga balanseringen av ekonomin ska genomföras.

Ett välmående näringsliv är grundläggande för en stabil ekonomi och en god samhällsutveckling. Genom att stimulera näringslivet kan samhället dra nytta av ökade

skatteintäkter och resurser till offentliga tjänster. Ett aktivt näringsliv främjar också konkurrens, vilket kan leda till förbättringar av produkter och tjänster. Det är därför viktigt att skapa en miljö som stödjer företagande, innovation och hållbar tillväxt.

Landskapsregeringen bedömer att relationen mellan den offentliga ekonomin och den privata sektorns andel behöver ändras så att den privata sektorns andel växer för att på sikt säkra de offentliga finanserna.

Landskapsregeringen tillträder i ett läge där det budgeterade underskottet i budgetförslaget för 2024 angetts till drygt 15 miljoner euro. Skatteintäkterna under de närmaste åren är svåra att prognostisera men bedöms inte öka mer än den förväntade inflationen. Resultatförbättringsbehovet i landskapsekonomi bedöms vara mer än 30 miljoner euro för att nå ett nollresultat. Det är i hög grad beroende av i vilken takt investeringar realiserar. Om lånefullmakter krävs så åtföljs de av en återbetalningsplan.

Landskapsregeringens mål med den ekonomiska politiken bygger på att underskottet i ekonomin balanseras under perioden 2025-2030 genom en minskning av landskapets kostnader och ökning av landskapets intäkter. Genom det finanspolitiska ramverket fastställs kostnadstaket så att målsättningen nås. Åtgärder för att öka landskapets skatteintäkter prioriteras högt. Eventuella intäktsförändringar under balanseringsperioden kan påverka balanseringsbehovet.

Landskapsregeringen förbereder en anhållan om extra anslag av Ålandsdelegationen, i enlighet med självstyrelselagen § 50, för de färje- och linfärjeanskaffningar och elinfrastruktur till skärgårdsflottan samt de digitaliseringsinvesteringar som inte rimligen kan finansieras via budgeten för landskapet Åland.

Landskapsregeringen avser att använda en del av Penningautomatföreningens (Paf) medel för att genomföra vissa investeringar. Paf:s resultat- och verksamhetsutveckling samt övergången till ett licenssystem i Finland avgör i vilken grad detta är möjligt. Paf-lagstiftningen revideras och fleråriga anslag till tredje sektorn möjliggörs.

Med beaktande av det ovanstående bedömer landskapsregeringen att resultatförbättringsbehovet som kvarstår därefter är ca 25 miljoner euro. Fördelat på planperioden 2025-2030 innebär detta att resultatet borde förbättras med ca 4 miljoner euro årligen vilket betyder drygt 1 % av landskapets totala kostnader netto (verksamhetsbidraget).

Landskapsregeringen avser konkurrensutsätta verksamheter där man kan uppnå högre effektivitet och uppnå målet med att stärka landskapets och det offentliga finanserna.

Konkurrensutsättning genomförs då fördelarna bedöms större än verksamhet i offentlig drift.

Landskapsregeringen avser framtida lagstiftning om upphandling under EU:s tröskelvärden i syfte att underlätta kommunalt samarbete kring upphandling. Upphandling är en viktig samhällsmekanism som behöver tydliga och klara regler i syfte att förenkla och effektivisera i kontakter mellan offentlig och privat verksamhet.

Ägarstyrning

Landskapsregeringen avser tydliggöra ägarstyrningen av de landskapsägda bolagen. Det sker genom en intern organisation samt regelbundna kontakter mellan ägare och bolag i syfte att tydliggöra förväntningarna och därigenom underlätta arbetet inom bolagen. Styrelserna för bolagen tillsätts utifrån kompetens och mångsidigt kunnande. Detta förfarande kan även gälla underlydande myndigheter. Ett policydokument för hur man kan utveckla styrningen av myndigheter tas fram.

Landskapsregeringen bevakar den finländska regeringens arbete med att införa ett nationellt licenssystem för spelbolag. Licenssystemet ska ersätta dagens spelmonopol. Utgångspunkten är att Paf ska erhålla en licens för spelverksamhet i hela landet. I den kommande självstyrelselagen klargörs att licensavgifter och skatter utgör en grund för återbetalningar till Ålands budget på samma sätt som lotteriskatten.

Effektiv och hållbar fastighetskötsel handlar om att integrera miljövänliga metoder för underhåll och energianvändning. Det innebär att använda hållbara material såsom trä, effektivisera energiförbrukningen genom smart teknik och genomföra regelbundet underhåll för att minska avfall och miljöpåverkan. Landskapet ska via fastighetsverket avyttra fastigheter som inte bedöms viktiga eller nödvändiga för verksamheten.

Landskapets fastighetsverk står inför ett högprioriterat fokusområde i form av nödvändiga nybyggnationer och/eller renoveringar vid sjukhusområdet. Fastighetsverket tar fram en fastighetskötselplan för området som beaktar Ålands hälso- och sjukvårds (ÅHS) framtida behov.

Skatteundantaget och skattegränsen

Landskapsregeringen avser att fortsatt prioritera arbetet med att minimera de negativa effekterna av skatteundantaget för åländska företag och invånare i form av skattegränsen. Landskapsregeringen konstaterar att resultatet trots decennier av ansträngningar och vissa framsteg så här långt inte nått det eftersträvade målet. Arbetet är utmanande.

Att mildra skattegränsens effekter fordrar ett nära samarbete med Finlands regering. Trafiken mellan Finland, Åland och Sverige som möjliggörs med skatteundantaget som grund har stor betydelse inte bara för Åland utan i hög grad även för Finland. Därför bör det finnas ett gemensamt intresse att undanröja och minimera den skattegränsbyråkrati som är skatteundantagets negativa bieffekt. Landskapsregeringen avser att i ett parlamentariskt forum diskutera frågor kring skattegränsen, öka kunskapen och delge direktinformation om aktuella frågor.

Landskapsregeringen fortsätter samarbetet kring skattegränsen med det åländska näringslivet och sjöfarten.

Hälsofrämjande, vård och omsorg

Fokus under mandatperioden är hälsofrämjande insatser, med syftet att förebygga och senarelägga vårdbehov samt förbättra folkhälsan över hela Åland. I den nya folkhälsostrategin finns en mängd åtgärder att förverkliga. Prioriterat fram till 2025 är att främja fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor. Detta arbete säkerställer en socialt och ekonomiskt hållbar utveckling av både våra hälso- och sjukvårdstjänster samt socialvården. Tillgång till vård på svenska i riket är en viktig fråga.

En revision av tandvårdsprogrammet genomförs.

Ett särskilt fokus läggs på psykisk ohälsa och psykisk sjukdom i alla åldersgrupper. Behovet av rådgivnings- och stödtjänster analyseras inklusive inrättandet av en ungdomsmottagning. Förverkligandet av suicidpreventionsprogrammet fortgår.

Hälso- och sjukvård

Hälso- och sjukvårdens uppdrag är att leverera god och effektiv vård. Under mandatperioden utformas en strategisk plan för hälso- och sjukvård fram till år 2040 att utformas. Strategin utgör grund för beslut om framtidens vård, kompetensförsörjning, prioriteringar och fastighetsbehov. Arbetet med en revidering av hälso- och sjukvårdslagen inleds under mandatperioden.

Organisationsmodellen för ÅHS, särskilt gällande förvaltning och administration, ska ses över i syfte att uppnå system- och kostnadseffektivitet. Ett nytt vårdinformationssystem implementeras. För att effektivisera patientflödet ökas samverkan mellan vårdnivåer (primärvård och specialistsjukvård) och andra vårdaktörer. En plan för e-hälsa tas fram med

syfte att öka kvalitet, tillgänglighet och delaktighet. En särskild satsning görs på kvinnohälsa.

I syfte att stärka vårdkedjan förbereds ÅHS organisation för tjänster som avancerade kliniska sjukskötare.

Patientavgifterna beaktar dem med sämre betalningsförmåga och säkerställer att vårdtjänster förblir tillgängliga och överkomliga för alla.

Löneutveckling och personalinflytande är viktigt för en god personal- och rekryteringspolitik. För att trygga personalförsörjningen utbildas fortgående närvårdare och sjukskötare på hemmaplan, och en aktiv rekrytering av kompetens utifrån fortgår. Metoderna för patient- och personalinflytande inom ÅHS utvecklas.

Socialvård

Socialpolitikens uppdrag är att skapa skyddsnät och trygghet för människor i en utsatt livssituation. Alla individer ska ha en acceptabel levnadsstandard och insatser för att lösa eller förebygga sociala problem.

ÅSUBs kartläggning av socioekonomisk utsatthet blir vägledande för landskapsregeringens fortsatta åtgärder.

Tillsynen av socialvårdstjänster förbättras inom ÅMHM, med ett särskilt fokus på de mest utsatta grupperna i samhället: äldre, barn och personer med funktionsnedsättningar.

En analys av stödsystemen för familjer, inkluderande hemvårdstödet, genomförs.

För att anpassa socialvården till samhällets skiftande behov sätts ett särskilt fokus på den gränsdragningsproblematik som framkommit. En utvärdering av lagstiftningen för Kommunernas socialtjänst genomförs.

Landskapsregeringen vill förbättra tillgången till förebyggande åtgärder, stärka samarbetet mellan vårdgivare och KST, samt säkerställa anpassade rehabiliteringsresurser för personer med beroendeproblematik. Det förebyggande ANDTS-arbetet fortsätter med att målinriktat främja skyddsfaktorer och bryta negativa sociala arv. Att upptäcka och behandla samsjuklighet i ett tidigt skede är viktigt för att motverka framtida utanförskap. För att främja ett inkluderande och tillgängligt samhälle prioriteras funktionshinderfrågorna inom alla politikområden. Ny lagstiftning och ett nytt funktionshinderpolitiskt åtgärdsprogram aktualiseras under mandatperioden.

Äldreomsorg

Landskapsregeringens avsikt är att skapa ett äldrevänligt samhälle. I takt med att befolkningen åldras behöver vi skapa förutsättningar för möjligheten att kunna bo hemma. För att uppnå detta implementeras programmet för äldrepolitiken samt ett separat åtgärdsprogram för konkreta insatser framtas.

Förebyggande hembesök och hemrehabilitering kan ytterligare förbättra förutsättningarna för hemmaboende. Landskapsregeringen ska proaktivt bekämpa ofrivillig ensamhet bland äldre. Arbetet förutsätter ett samarbete mellan landskapet, ÅHS, tredje sektorn och kommunerna.

Målet är att fortsätta förbättra samordningen av service- och vårdkedjor. Även en detaljerad kartläggning och inventering av tillgängliga hjälpmedel och välfärdsteknik genomförs. Målet är att utveckla ett centrum för välfärdsteknik och rådgivning där instanser och enskilda kan låna och använda hjälpmedel.

Demens- och minnessjukdomar drabbar allt fler. För att förbättra stödet till det växande antalet personer med demens och deras anhöriga utvecklas och samordnas vårdkedjorna. Landskapsregeringen initierar ett samarbete mellan berörda myndigheter och kommuner i syfte att säkra en god demensvård för alla ålänningar oberoende ålder.

Närståendevård

För att bättre stödja närståendevårdarna i deras uppdrag kartlägger landskapsregeringen genom ÅSUB närståendevårdarnas situation, för att få kunskap om var aktuella insatser behövs. Kartläggningen bör göras utifrån ett jämställdhets- och samhällsekonomiskt perspektiv. Närståendevårdarna ska kunna erhålla adekvat stöd och resurser, såsom utbildning, rådgivning och ekonomiskt stöd. Flexibla och anpassade lösningar för avlastning underlättar en balans mellan vårdgivare och eget välbefinnande.

Integration

Åland ska vara ett öppet och välkomnande samhälle där inkludering står i centrum. För att förverkliga detta mål är språkinlärning en hörnsten i integrationspolitiken. Barn och unga måste få en inkluderande miljö som främjar språkutveckling och skapar en känsla av samhörighet genom utbildningssystemet, där kunskaper om det åländska samhället integreras i läroplanen. Vuxna inflyttade erbjuds språkkurser som syftar till att förbättra möjligheterna till arbete och sysselsättning.

Integration är en strategi för att skapa ett starkt samhälle och en kollektiv och ömsesidig process där varje individ bidrar till samhällsstrukturen. Mångfald är en värdefull resurs. Landskapsregeringen allokerar resurser för att stärka integration, språkutbildning och sysselsättningsmöjligheter. Lagstiftningen granskas för att stärka integrationen och säkra finansiering från externa källor för integrationsprojekt.

En kommitté för etniska relationer inrättats för att fungera som en plattform mellan olika grupper och som rådgivande organ i integrationsfrågor, med särskilt fokus på invandrares och minoriteters möjligheter att delta och påverka. Landskapsregeringen verkar under mandatperioden för att öka sysselsättningen bland inflyttade kvinnor.

Jämställdhet

Landskapsregeringen strävar efter ett samhälle präglad av jämställdhet, tillgänglighet och respekt för alla individers lika värde. Jämställdhet och likabehandling är grundläggande för all verksamhet och politikutveckling. För att säkerställa att dessa principer följs och integreras i budgetprocessen och i allt reformarbete följs Agenda för jämställdhet 2019 - 2030.

I arbetet med att uppnå nolltolerans mot våld i nära relationer fortsätter styrgruppen för Istanbulkommittén, vilket handlar om samverkan mellan myndigheter och instanser som arbetar med våldsutsatta och våldsutövare.

Insatser för att minska sexuella trakasserier bland barn och unga samt insatser för att förbättra HBTQIA+ personers situation är prioriterat.

Landskapsregeringen engagerar sig i att säkerställa lika lön för likvärdigt arbete och att minska arbetsmarknadens könssegregering. Ekonomisk jämställdhet främjas genom att adressera löneskillnader, deltidsarbete och den ojämna fördelningen av obetalt hem- och omsorgsarbete.

Utbildningssystemet ska betona jämställdhetskunskap och landskapsregeringen vidtar åtgärder för att balansera makt- och inflytandeförhållanden, inklusive insatser mot sexuella trakasserier, kränkningar och hatretorik.

Barn och unga

Landskapsregeringen utnämner en särskild minister för barn och unga. Barnrättspolitikens mål är att barn och unga ska respekteras och ges möjlighet till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande. Det handlar om att ta tillvara barns och ungas rättigheter

och intressen i samhället. Det omfattar alla verksamheter där barn är berörda. Under mandatperioden görs en nödvändig balansering av ekonomin, men åtgärderna ska riktas så att välfärden för de svagaste och barnen i samhället ska skyddas. Landskapsregeringens målsättning är att arbeta med att ta fram en övergripande strategi som innefattar riktlinjer och åtgärder för att skapa en långsiktig och förvaltningsövergripande plan som en del av utvecklings- och hållbarhetsagendan och förverkligande av barns rättigheter enligt FN:s barnkonvention. Strategin ska bland annat omfatta åtgärder som trygg och säker barnomsorg och grundskola, tillräckligt stöd och insatser för barn med funktionsnedsättning, kostnadsfritt gymnasium, förberedande undervisning för nyanlända ungdomar i gymnasieåldern och meningsfull fritid för alla barn.

Framgångsrikt näringsliv

Åland ska vara ett öppet och attraktivt samhälle som lockar till sig boende, besökare, företag och kapital. Näringslivet är samhällets ekonomiska motor, som skapar jobb och genererar skatter för välfärden. Landskapsregeringen arbetar aktivt för ett motiverande företagsklimat genom att skapa långsiktiga förutsättningar och minska byråkratin, i nära dialog med näringslivet. Hållbar tillväxt, attraktionskraft och innovation är tre ledord i regeringens näringslivspolitik.

Landskapsregeringens målsättning är att stärka Ålands position som en konkurrenskraftig region. Byråkratiska hinder måste undanröjas och ett systematiskt arbetssätt för att skapa snabbare myndighetsprocesser tas fram. Digitala tjänster ska utvecklas med syfte att spara tid för både invånare, företag och tjänstemän.

En plattform för entreprenörskap och innovationer skapas där näringsliv, utbildning och offentlig sektor interagerar. Samarbete med olika innovationscenter och organisationer i närliggande regioner är av betydelse. Nya modeller för att stödja tillväxten i blivande, små och stora företag är nödvändiga och tillgången på riskkapital och garantier för företagssatsningar behöver utökas. Parallellt etableras en expertinstans som ser till att Åland kan ta del av mer EU-finansiering och pilotprojekt.

Lokalkraft Leader har lyckats skapa lokalt engagemang och fått till stånd flera samhällsnyttiga projekt. Möjligheten att ge Leaderstöd till företag, likt andra regioners Leaderorganisationer, utreds inför nästa programperiod.

Framtagande av öppna data från den offentliga sektorn kan fungera som en katalysator för utvecklingen av nya och innovativa lösningar, vilket i sin tur öppnar nya affärsmöjligheter.

Den demografiska utvecklingen och ett ökat behov av tjänster för den äldre befolkningen ger möjlighet till nya affärsidéer och socialt företagande. Systemet med servicesedlar utvecklas. Åländska sociala företag kan växa även på utomländska marknader, vilket i sin tur ger exportintäkter till Åland.

Attraktionskraft för boende, besökare och företag

Landskapsregeringen lägger stor vikt vid att stärka Ålands attraktionskraft, med särskilt fokus på platsutveckling och platsmarknadsföring. Samordning och samarbete mellan aktörer är primärt. Landskapsregeringens satsning på en attraktionskraftsenhet fortsätter, som en resurs i att koordinera, samordna och facilitera projekt och initiativ som pågår hos aktörer, men också att driva på nya aktiviteter och hitta nya samarbets- och kontaktytor. En strategi för inflyttning, integration och kompetensförsörjning tas fram med målsättningen att skapa "En dörr in" och att tillsammans med näringsliv, kommuner (ex Rådhuset) och myndigheter locka nödvändiga kompetenser. Den ökande trenden av distansarbete och arbetspendling tas tillvara.

Turismen har stor betydelse för Ålands attraktionskraft och ekonomi. Initiativ som ökar turismen utanför högsäsong och utvecklar fler lockande evenemang prioriteras. Visit Åland ges långsiktiga förutsättningar och flerårig finansiering. Idrotts- och kulturturismen står för en stor potentiell marknad under hela året.

Sysselsättning och arbetsmarknad

Hög sysselsättningsgrad och enskilda individers möjlighet att klara sin försörjning är högt prioriterat. Slutrapporten "Sysselsättning för alla" tas vidare. Multiprofessionella lösningar mellan myndigheter skapas och nya arbetsmetoder införs hos myndigheterna med målsättningen att alla ges någon form av arbete eller sysselsättning. Behovet av lagstiftningsåtgärder övervägs.

Den åländska arbetsmarknaden utvecklas i en balans mellan arbetsmarknadens parter, arbetsgivare, arbetstagare och fackliga organisationer som gemensamt skapar stabilitet och upprätthåller ett samhällskontrakt.

Primärnäringar

Jordbruket är en basnäring som är oundgänglig för att säkra självförsörjningen av livsmedel. Det säkerhetspolitiska läget kräver att Åland har en reell självförsörjning. Ålands möjligheter att klara klimat- och miljömålen förutsätter att landsbygdsnäringarna har

ekonomiska förutsättningar för omställning. Landskapsregeringen eftersträvar att de åländska lantbrukarna ska ha samma konkurrensvillkor som motsvarande i närliggande regioner.

Det åländska klimatet med långa varma höstar och milda vintrar är gynnsamt för odling. Däremot är ö-läget utmanande när beställningstiderna för livsmedel är korta och exportkostnader utmanande för livsmedelsindustrin.

Den åländska jordbrukskåren förvaltar en stor kompetens som bör överföras till nya generationers odlare. Rådgivning är centralt för utveckling av det åländska jordbruket. Pilotprojekt för cirkulära åtgärder, ekologiska odlingsmetoder och nya grödor initieras. Livsmedelsstrategin för Åland omarbetas i nära dialog med livsmedelsklustret med målsättning att skapa långsiktiga förutsättningar, öka självförsörjningsgraden och främja den biologiska mångfalden.

Landskapsregeringen vill främja satsningar på bevattning som tryggar vattenförsörjningen och bidrar till att minska näringsutsläpp.

Projekt som ökar användningen av "axganska", det vill säga lokalproducerade livsmedel i offentliga kök fortsätter.

Fiskodling är en bransch som bidrar med viktiga arbetsplatser och skatteintäkter. Branschen står inför en nödvändig omställning. Pilotprojekt för att ta fram innovativa cirkulära lösningar initieras, bland annat för att tillvarata fiskslam. Fiskodlingen ska ha samma verksamhetsförutsättningar som i övriga Finland. En lokaliseringsplan tas fram för att minimera den negativa påverkan för den lokala vattenmiljön.

Landskapsregeringen identifierar möjligheter inom den blå ekonomin, exempelvis algnäringen, som bidrar till förbättring av vattenmiljön.

Skogen och skogsbruket är en viktig del i klimatomställningen. Ett aktivt skogsbruk med kontinuerlig röjning ger bättre växtkraft och kraftigare träd som kan averkas som byggmaterial. Landskapsregeringen vill se trä som byggnadsmaterial i större utsträckning. Ett nytt skogsprogram tas fram med målsättning att öka produktion, skogsskötsel och kolbindning. Nya skogsbruksmetoder för att öka den biologiska mångfalden prövas.

Jakt och fiske

Jakt och fiske har i århundraden varit en viktig del av det åländska samhället och vår kultur. Dessa traditioner som gett näring, rekreation är också en del av vårt immatriella kulturarv. Hållbarhet och bevarande står i centrum för vår syn på jakt och fiske. Dessa aktiviteter som en resurs som måste värnas och förvaltas för framtida generationer.

Arbetet med att skydda och bevara sjöfågelstammen i samarbete med civilsamhällets aktörer intensifieras. Invasiva arter som mink och mårddhund måste minimeras i nära samarbete med jägare och organisationer.

Landskapsregeringen arbetar aktivt för ett livskraftigt fiskebestånd. Fiskevård och restaurering av lekområden prioriteras. Konkreta insatser för att främja den småskaliga fiskerinäringen ska utvecklas. Arbetet för en begränsning av det storskaliga trålfisket i omkringliggande havsområden fortsätter genom ett intensifierat påverkansarbete.

Miljö

Naturen är vårt trumfkort och närheten till vår unika skog och hav är en av Ålands främsta styrkor. Att värna natur och vatten har hög prioritet. Om när- och vattenmiljön inte mår bra påverkar det utvecklingen negativt, liksom människors välmående och landskapets attraktionskraft. Landskapsregeringens mål är att långsiktigt och strategiskt arbeta för en förbättrad miljö för kommande generationer.

Restaurering samt inrättande av våtmarker är viktiga miljöåtgärder för att bevara biologisk mångfald, fånga upp näringsutsläpp och mikroplaster. Landskapsregeringen ser behov av att utöka kunskapen och tillgången till EU-projekt och -medel för att skapa fler konkreta naturvårdsinsatser.

En ny djurskyddslag tas fram med fokus på djurens välbefinnande.

Rent vatten är en livsnödvändighet

Ansvarsfördelningen mellan vattenbolag, kommuner och landskapsregeringen behöver klargöras och en regional vattenförsörjningsplan antas där alla vattenbolag inkluderas. En vattentjänstlag tas fram. Vattentjänstlagen utgör grunden för kommande åtgärder med fokus att minska vattenförbrukningen, förbättra beredskapen, öka samarbetet och skapa förutsättningar för en balanserad ekonomi inom VA-sektorn. Ett gemensamt arbete för att minska förbrukningen och vattenläckage inleds.

Det är av stor vikt för Ålands utveckling och säkerhet att en reservvattentäkt och ett reservvattenverk förverkligas så snabbt som möjligt.

Vattenskyddsbestämmelserna för vattentäkterna Dalkarby träsk, Långsjön och Markusbölefjärden moderniseras. Belastningen från enskilda avlopp är fortfarande ansevärd. En verklighetsbild av antalet enskilda avlopp kartläggs.

Projektet "Rent vatten 2030" fortsätter och en handlingsplan för skyddsvattentäkterna tas fram med målsättning att förbättra den ekologiska statusen i sjöarna.

Näringsämnen ska tillvaratas och optimeras för att undvika övergödning och en strategi för cirkulär ekonomi med fokus på primärnäringarna tas fram. Nödvändiga skyddsåtgärder för befintliga vattentäkter initieras i samarbete med mark- och vattenägare.

En ny vattenlag levereras i syfte att uppnå god status för vatten och främja en långsiktigt hållbar utveckling.

Natur och biologisk mångfald

En strategi för naturskydd behöver tas fram där fokus ligger på att skydda och främja den biologiska mångfalden och skyddsvärda arter. Landskapsregeringen ser positivt på frivilliga skydd enligt exempelvis METSO och HELMI-modellen. Naturvårdslagen och miljöskyddslagen är i behov av revidering.

Initiativ för att öka naturbeten ska stödjas då det utgör en viktig roll för att upprätthålla biologisk mångfald, öppna landskap och ekosystemfunktioner. Arbetet mot invasiva arter fortgår och intensifieras.

Landskapsregeringen kommer aktivt medverka till att hålla Åland fritt från varroa-kvalstret och skydda och utöka livsmiljön för pollinerande insekter.

Sjöfart och kommunikationer

Ålands insulära läge kräver täta och goda kommunikationer. Ålands sårbarhet inför förändringar i trafikutbudet är stor. Minskad trafik påverkar direkt pendling, näringsliv och handel. Landskapsregeringen bevakar att konkurrenskraften i åländsk sjöfart bibehålls på en god europeisk nivå inom ramen för den finländska sjöfartsbehörigheten. Finland bör fortsätta att upprätthålla en sjöfartspolitik som möjliggör en konkurrenskraftig åländsk

och finländsk sjöfart. Sjöfarten är en avgörande faktor i landets och den åländska försörjningsberedskapen samtidigt som den bidrar starkt till sysselsättningen och utgör en motor i ekonomin.

Landskapsregeringen konstaterar att sjöfarten, i likhet med alla andra samhällsområden, står mitt i ett omställningsarbete där fossila bränslen på sikt ska fasas ut. Sjöfarten är beroende av en europeisk och global energipolitik som i sin tur utgör grunden för tillgången på framtida hållbara fartygsbränslen. Tills det sker är en större omställning svår att genomföra fullt ut.

För att påverka inom internationell sjötrafik överväger landskapsregeringen associerat medlemskap i International Maritime Organisation (IMO).

Utbildning

Utbildning utgör nyckeln till framtiden. Alla har kompetenser och förmågor som måste tas tillvara och alla kan bidra och påverka så att vårt åländska samhälle kan blomstra.

Utbildning ska främja välmående och utveckla redskap för ett livslångt lärande, skapa förutsättningar till framgång på en skiftande arbetsmarknad men även underlätta för nya ålänningars integration.

Det finns ett behov av att kartlägga och följa upp de ungdomar som står utanför skola och arbetsliv. Ålands yrkesgymnasium och Högskolan på Åland ska tillsammans med arbetsmarknadens parter tillgodose att utbildningarnas utbud motsvarar behoven på arbetsmarknaden. Den fria bildningen stöder och främjar individens livslånga lärande.

Hösten 2023 meddelande Universitet och högskolerådet att det inte längre är möjligt att skriva högskoleprovet utanför Sverige. Landskapsregeringen prioriterar att det åter ska bli möjligt att skriva högskoleprovet på Åland.

Studiestödssystemet är avgörande för unga och vuxna att tillhandahålla utbildning och fortbildning.

Barnomsorgen och grundskolan

Barnomsorg och skola ska vara en trygg plats där barn får möjlighet att växa och mogna efter egna förutsättningar.

Barnomsorgs- och grundskolelagen trädde i kraft 1.1.2021. Då lagen varit i kraft ett antal år finns det behov av utvärdering och uppföljning. Den subjektiva rätten till barnomsorg utvärderas. Lagens effekter har visat på behov av ytterligare regleringar utifrån barnens

bästa. Stöd för lärande och skolgång behöver särskilt följas. Problematisk skolfrånvaro kartläggs och åtgärder tas fram. Huvudansvaret för unga som varken är i utbildning eller arbetsliv klargörs och åtgärder för den stora grupp som fallit mellan stolarna, tas fram. Lärarnas administrativa arbete med rapportering och uppföljning inom barnomsorg och grundskola, däribland trestegsstödet, utgör en tidskrävande uppgift som behöver förenklas.

Det sociala arbetet i skolan som utförs av skolcoacher har en viktig funktion för elevhälsan och enskilda elevers utveckling.

Antalet hemskolade barn i det åländska samhället ökar. För att säkerställa alla barns rätt till utbildning inleds framtagandet av ett tillståndsförfarande för rätten att utöva hemundervisning.

Under mandatperioden ska kunskapsnivån inom läs- och skrivfärdigheter, matematik samt naturvetenskapliga ämnen följas upp och undervisningsmetoderna utvecklas inom grundskolan. De åländska PISA-resultaten analyseras.

Behovet av resursskola (speciellt för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar) har länge efterfrågats både från vårdnadshavare och från kommunernas grundskolor. En resursskola är ett kommunalt ansvarsområde. Vårdkommun-modellen kan vara en lösning. Landskapsregeringen ska tillsammans med kommunerna arbeta fram en färdplan som även ska innehålla en finansieringsmodell.

Ålands gymnasium

Organisationsmodellen för Ålands gymnasium, särskilt gällande förvaltning och administration, ska ses över i syfte att uppnå system- och kostnadseffektivitet.

Utbildningen för de studerande ska vara kostnadsfri, vilket befästs i lag. I samband med att gymnasieutbildningen i lag blir kostnadsfri avser landskapsregeringen att studiepenningen för gymnasieutbildning för unga revideras.

I utbildningskedjan saknas förberedande undervisning. Syftet med förberedande undervisning är dels att bättre förbereda studerande som inte har svenska som modersmål och dels att ge stöd till studerande som behöver ytterligare stöd och handledning för att genomföra en examen eller delexamen.

En kraftsamling görs för att stärka yrkesutbildningen och höja dess status. En översyn görs för en rättssäker betygssättning för gemensamma ämnen inom yrkesgymnasiet. Yrkesgymnasiets verkstäder och utrymmen ska vara ändamålsenliga.

Högskolan på Åland

Högskolan på Ålands kärnuppdrag är att förse arbetsmarknaden med välutbildad arbetskraft. Behovet av kompetensutveckling ökar och Öppna högskolan har en central funktion i det kontinuerliga lärandet. Ett nära samarbete mellan högskolan, näringslivet och den offentliga sektorn säkerställer att de studerande får den kompetens och kunskap som efterfrågas.

Studerandena och lärandet ska vara i främsta rummet vilket även kräver flexibilitet i utbildningsprogrammen för en smidigare studiegång. Sjöfartsutbildningen måste vara konkurrenskraftig med våra närregioner.

Samarbete med andra högskolor och universitet utvecklas så att man kan nyttja varandras kompetenser och resurser. Högskolans kompetensförsörjning inom samtliga utbildningsprogram förstärks genom fördjupade samarbete eller samverkan med lärosäten utanför Åland.

Högskolans innovations- och inkubatorverksamhet har en nyckelroll i främjandet av näringslivet, i synnerhet när det kommer till innovation, förädling av existerande företag och utvecklande av nya affärsidéer.

Högskolan på Åland är en egen resultatenheter vilket är en del i processen att bli en egen juridisk enhet. Lagstiftning och skattefrågor klargörs om Högskolan på Åland ska bolagiseras. Även frågan kring högskolans fastigheter behöver klargöras.

Åland Shipping Academy (ASA) har uppdraget att marknadsföra sjöfartsutbildningarna som helhet. Målet är fler kunder och studerande, ökad produktivitet och en tydligare struktur för att fungera som en enhet.

Kultur och idrott

Åland har ett rikt kulturliv som utgör en grund för gemenskap och samhörighet. Konst, litteratur, musik och andra kulturella uttryck berikar vårt samhälle och ger utlopp till kreativitet. Kulturen fungerar även som en levande källa till samhällets historia, kulturarv och minne.

Den kulturpolitiska strategin färdigställs under 2024. Biblioteksväsendet får en separat bibliotekspolitik strategi. Alla invånare ska ha tillgång till allmänna bibliotek oavsett var på Åland man bor. Biblioteken ger utbildning, information, möjliggör fritt bildande av egna åsikter och åsiktsyttringar, och bidrar till att alla invånare kan fungera som demokratiska individer i en föränderlig värld.

Skolbiblioteken har en särskilt viktig roll. Barn och unga ska ha tillgång till läsfrämjande insatser som inspirerar till läsning, eftersom forskningen visar att god läsförmåga är en nyckel till skolframgång. Landskapslagen om allmänna bibliotek uppdateras.

Landskapsregeringen avser att stödja musikinstitutets 3-åriga projekt för att barn och unga i skärgården ska ha möjlighet att delta i musikinstitutets verksamhet. För att främja ett jämlikt deltagande inom kultur och idrott vill landskapsregeringen införa en fritidssedel för barn och ungdomar. Fritidssatsningar i anslutning till skoldagen utvecklas.

Kulturhuset Alandica har möjlighet att bli ett levande konst- och kulturhus. Inför att nuvarande avtal löper ut utreds alternativa former för driften. Projektet Kulturkraft som är ett samarbete mellan landskapet och Nordens Institut på Åland utvecklas för barn och unga.

En museilag tas fram för att klargöra och tydliggöra ett museums uppdrag. Ålands museum får en central ställning för kvalitetssäkringen av museiverksamheten. En museilag kan även utgöra en grund till samverkan mellan muséer.

Den samlade kulturarvslagstiftningen ses över. Digitala GIS-baserade data utvecklas för att underlätta landskapsregeringens infrastrukturprojekt samt kommunernas planläggning.

Åland blev den 12:e associerade medlemmen i Unesco 2021. Medlemskapet i Unesco är en viktig internationell arena för Åland.

Idrott och motion är samhällsinvesteringar i aktivitet, fysisk och mental hälsa samt ökad livskvalitet i alla åldrar. Idrotten skapar ett mervärde när det gäller demokratifostran och integration. Fokus ska ligga i att locka alla att utöva och bedriva idrott efter egen förmåga. Idrott och motion har en betydande effekt för den enskilde och samhället, och ska därför understödjas. En inkluderande, jämställd och jämlik idrottsverksamhet ska vara tillgänglig för alla.

Att vara en attraktiv evenemangsarrangör lyfter Åland som besöksdestination. Idrottsturismens betydelse för samhällsekonomin behöver belysas och fungera som en god förebild och katalysator till ökat inresande och ett bredare evenemangsutbud. Idrottslagen revideras.

Klimat

Enligt hållbarhetsagendans mål 6 Kraftigt minskad klimatpåverkan ska Åland vara klimatneutralt senast år 2035. Utsläppen av växthusgaser ska minska och upptaget i kolsänkor öka så att utsläppen senast år 2035 är högst lika stora som upptaget. Flera delmål ska vara uppnådda till 2030.

Idag är cirka 65 % av Ålands elbehov på årsbasis självproducerad med vind- eller solkraft och antalet elfordon ökar. Trots det kommer det att vara mycket utmanande att nå målsättningarna för år 2035. Därför behövs intensifierade och konkreta insatser som minskar utsläpp av klimatgaser. Fokus riktas i första hand på de utsläpp som ger tydligast effekt så som minskning av fossila bränslen för uppvärmning och transporter inom vägtrafik och sjötrafik.

I följande kapitel beskrivs åtgärder som motiveras av klimatförändringarna inom trafik- och energiområdet. Utöver det behövs fortsatta klimatåtgärder inom jordbruk, skogsbruk, fiskodling, cirkulär ekonomi, minskade avfallsmängder, biologisk mångfald och åtgärder för en mer resurssnål och återbrukande livsstil.

Klimatkommissionen fortsätter att vara en viktig aktör i det politiska beslutsfattandet och en klimatlag eller annan reglering tas fram för att sektorsvis fördela utsläppsminskningarna i enlighet med internationella, europeiska och nationella målsättningar.

I syfte att möta de effekter som en förhöjd temperatur innebär för Åland görs riskanalyser och åtgärdsprogram för att stärka beredskapen inför olika scenarier.

Skärgårdstrafik

Skärgården är en viktig del av Ålands som bättre måste tillgängliggöras för såväl fast bosatta som besökare. De två viktigaste reformerna inom skärgårdstrafiken är investeringar i nytt klimatanpassat tonnage och en ny organisationsform.

Landskapsregeringen inleder en långsiktig anskaffning av nya fartyg. Under de kommande åren fram till 2035 ska fem nya frigående fartyg införskaffas samt åtta linfärjor/mindre frigående färjor. Färjfästena standardiseras och elektrifieras för elhybridfartyg.

Landskapsregeringen framtar en modell för en prototyp av en skärgårdsfärja anpassad för åländska behov och förhållanden som håller en modern standard beträffande utsläpp, säkerhet, servicenivå, lastkapacitet och tillgänglighet.

Färjorna kan vara av typen elhybrider som kombinerar el och diesel- eller e-bränsledrift. De nyare av de befintliga linfärjorna konverteras till el- och hybriddrift.

Trafiksystemet som består utav en komplex helhet av färjor, hamnar och fasta förbindelser, ska optimeras avseende utsläpp, energiåtgång och övrig miljöpåverkan.

För finansiering av denna omställning i sin helhet anhåller landskapsregeringen hos Finlands regering om extra anslag. Beredskap att närmare utreda fasta förbindelser kvarstår.

Delar av infrastrukturavdelningen som berör skärgårdstrafiken kan ombildas till ett affärsverk eller ett bolag. Vilken organisationsform som är mest lämplig utreds omgående. Syftet med reformen är att skapa en mer långsiktig, stabil utveckling inom skärgårdstrafiken.

För skärgårdstrafikens del är det viktigt att fatta beslut om servicenivåer. Samarbetet med turlistorna görs med de kommunala trafiknämnderna. Målsättningen är att turlistorna ska vara fleråriga för att trygga förutsägbarhet och framförhållning. Bokningsbarheten till skärgården behöver förbättras i syfte att gynna turismen och företagandet i skärgården. Landskapsregeringen stärker kompetensen inom upphandling, vilket också berör upphandlingen av trafikentreprenader. Landskapet som en trovärdig samarbetspart och upphandlare förstärks och kvaliteten i upphandlingarnas efterlevnad och uppföljning utvärderas.

Landskapsverkstaden är av stort värde för att serva de gamla fartyg som trafikerar i skärgården idag. För att serva den nya elhybridflottan ökas kunskapstillförseln inom denna teknik.

Ålandstrafikens bokningsprocesser effektiveras och blir mer användarvänliga. Framtagandet av ett digitalt bokningssystem är av central vikt.

Energi

Det spända säkerhetspolitiska läget har synliggjort behovet av en framtidssäkrad energiförsörjning och ökad civil beredskap. Åland är ett ö-samhälle vars elförsörjning sköts via kablar från väst och öst. Åland behöver därför arbeta med resiliens för att ytterligare trygga sin självförsörjningsgrad av förnyelsebar energi.

Åland utökar sina kontakter, höjer kunskapen samt söker ökad tillgång till EUs projekt- och fondmedel. Ett växande intresse för att bygga solcellsparkar samt planer på fortsatt utbyggnad av den landbaserade vindkraften ger goda möjligheter att utöka andelen lokalproducerad förnybar elenergi.

Genom kampanjer och information motiveras ålänningarna att agera energieffektivt. Elnätet anpassas för att ta emot en ökad andel lokalproducerad el samt medverkar till utbyggnaden av infrastruktur för laddning av elfordon, kollektivtrafik och sjötrafik. Även kommersiella hamnarnas laddinfrastruktur är av intresse för landskapsregeringen.

Arbetet med att minska oljeberoendet i hushåll är en effektiv metod för att minska den fossila uppvärmningen.

Energikommissionen som expertorgan inom området fortsätter sitt arbete.

Havsbaserad vindkraft

Etableringen av havsbaserad vindkraft på åländska vattenområden är en framtidssatsning och början på en industri som kan innebära positiva effekter för klimatet, ekonomin för landskap och kommuner, sysselsättningen och utvecklingen av åländskt näringsliv.

Projekt Sunnavind som har som uppdrag att bereda processen för en auktionering av åländska havsområden. Projektet framtar kriterier för ett auktionsförfarande som säkerställer Ålands intressen ekonomiskt, miljömässigt och socialekonomiskt.

För att en säkerställd utauktionering ska kunna äga rum under 2025 av nyttjanderätten till de norra havsområdena stärks landskapets resurser både ekonomiskt och personellt. Särskild expertis anlitas för att genomföra ett auktionsförfarande med kriterier som på ett mångsidigt sätt gynnar åländska intressen.

Vätgastekniken utvecklas världen över. Åland med sitt läge mitt i Östersjön kan erbjuda aktörer inom vätgasekonomin affärsmöjligheter att från vätgas tillverka biobränslen som exempelvis ammoniak, metanol som drivmedel för fartygstrafik. Landskapsregeringen

påbörjar processen med att skapa förutsättningar för vätgasproduktion, förädlingsmöjligheter och infrastruktur.

Ålands strategiska läge ger Åland en viktig position i utvecklandet av den nordiska energimarknaden och i planeringen av infrastrukturen för vätgas som en produkt från den storskaliga vindkraften. Samarbetet med Finlands regering, stamnätsbolagen och relevanta myndigheter intensifieras. Syftet är att förbereda möjligheterna i Finland och Sverige för inmatning av den energi som vindkraften producerar.

Behovet av hamnar för drift och skötsel av den nya havsbaserade industrin klarläggs. Planläggningen och miljöbedömningar av de norra vattenområdena sker i samverkan med kommunerna. En ekonomisk utredning klagör inkomsternas potentiella nivåer och hur inkomsterna jämnare kan fördelas mellan åländska kommuner och landskapet.

Invánardialogen med ålänningarna kring utbyggnaden intensifieras så att medborgarna känner sig hörda och har tillräcklig information.

Även andra kringeffekter och behov för att göra Åland till ett attraktivt investeringsområde klagörs så som näringspolitiska möjligheter för underleverantörer, behovet av hyresbostäder och utbildning av personal inom bland annat vindteknik. Utbildning inom ramen för Högskolan på Åland och Ålands Yrkesgymnasium för dessa nya arbetsmöjligheter utvecklas.

Kollektivtrafik

Att kunna ta sig mellan hem och jobb, skola och fritidsaktiviteter på ett smidigt och miljövänligt sätt är viktigt. Kollektivtrafiken ska utgå från medborgarnas, ungas, äldres och personer med funktionsvariationers behov av rörlighet och medverka till en enklare, mer miljövänlig vardag. Medborgarna skall ha möjlighet att utöva ett inflytande på kollektivtrafiken.

En översyn av tidtabeller och utbud görs i syfte att utveckla ruttplaneringen inom både tätortstrafiken och för landsortsbussarna. Ambitionen är att införa mer busstrafik också kvällar och helger. Även särskilda servicelinjer införs och biljettsystemet förnyas. Landskapsregeringen vill skapa en miljövänlig och attraktiv kollektivtrafik genom att bussarna successivt byts mot elbussar och hålla en prissättning som gynnar bussåkandet.

Vägtrafik

Vägtrafiken är fortsatt en stor klimatpåverkare. Övergången till elfordon pågår och landskapet kan medverka i omställningen genom att uppmuntra en fortsatt utbyggd laddinfrastruktur.

Kollektivt åkande och cykling uppmuntras och förutsättningarna utvecklas. Cykelvägarna fortsätts att byggas ut och en cykelstrategi tas fram.

Landskapsregeringen föreslår att en arbetsgrupp för tätortstrafiken skapas med landskapet, Mariehamn och Jomala kommun i syfte att hitta effektiva trafiklösningar.

Hållbar fysisk planering

Målet med samhällsplanering är att säkerställa en långsiktigt god livsmiljö för alla och ekonomisk effektivitet i samhällsservicen. Planering är ett redskap för att skapa attraktiva bostadsområden, livsmiljöer och god tillgänglighet för alla.

För att utveckla ett klimateffektivt Åland behövs en satsning på fysisk strukturutveckling. För att öka i befolkning krävs ett fortsatt byggande av bostäder. Klimatanpassningar i bostadsbyggandet och en strategi för hållbart byggande tas fram. Ett stort projekt är att ta fram en ny plan- och bygglagstiftning samt byggbestämmelsesamling som moderniserar energiregleringar, klimatdeklarationer och livscykelanalyser.

Samarbetet med kommunerna utvecklas kring den övergripande planläggningen och samarbetet fortgår inom ramen för Forum för fysisk strukturutveckling. En specialsakkunnig i planeringsfrågor leder arbetet med att hitta ekonomiskt effektiva och utsläppseffektiva lösningar.

Övriga trafikfrågor

Broutbytesprojektet fortsätter enligt plan och vägnätet förstärks för att klar de laster som är tillåtna idag. Lagen om Allmänna vägar uppdateras liksom andra lagar kopplade till trafiksektorn som taximarknaden och skolskjutsförordningen.

Flygtrafiken säkras genom fortsatt trafik på linjen Stockholm – Mariehamn samt sjuktransporterna Mariehamn- Åbo. Landskapsregeringen fortsätter ansträngningarna med att få till stånd flygplikt till Helsingfors och söker en finansieringslösning med den finländska regeringen.

Landskapsregeringen deltar i ett demo-projekt för elflyg enligt partnerskaps- och samförståndsavtal. Målet för det åländska deltagandet i projektet är att rutten Åland-Sverige ska trafikeras av elflyg.

Oljeskyddet förstärks genom att införskaffa tillräcklig utrustning och genomföra regelbunden utbildning och övningar som klarlägger ansvarsfördelning mellan åländska och finländska myndigheter. Medel söks ur Miljöskyddsfonden för stärkt beredskap.

Regional- och tätortspolitik

För att hela Åland ska ha möjlighet att leva och utvecklas behövs riktade insatser och investeringar i alla regioner. För skärgården och landsbygden handlar det om allt från företagsetableringar, arbetsplatser, pålitlig infrastruktur och skärgårdstrafik, fungerande skola, barn- och äldreomsorg till livsmedelstransporter och öppna butiker i skärgård och randkommuner.

Skärgårdsnämnden är en viktig referensgrupp för skärgårdsfrågor. En skärgårdslag övervägs.

I tätorten finns majoriteten av arbetsplatserna och tätorten utgör motorn i samhällsekonomin. Även där behövs infrastrukturens insatser för att underlätta både logistik och attraktionskraft. Som försök utarbetas ett tillväxtavtal mellan landskapet och Mariehamns stad. Om försöket utfaller väl kan det med fördel utvidgas till flera kommuner. Modeller och inspiration för tillväxtavtal kan hämtas från andra orter.

Slutord

Regeringsprogrammet präglas av hög ambition, god vilja och omsorg om både stora och små ålänningars framtid. Det finns ett stort utvecklings- och reformbehov i landskapet, samtidigt som de ekonomiska ramarna är synnerligen trånga. Vi lever i oroliga och delvis oförutsägbara tider där vi med säkerhet kan konstatera att det kommer att ske saker som står utanför självstyrelsens kontroll.

Målsättningen är att hantera fråga efter fråga så sakligt och omdömesgillt som det bara är möjligt. Landskapsregeringen är inställd på ett hårt arbete, med målet att fatta beslut, uppnå konkreta och synliga resultat tillsammans med förvaltningen och dess underlydande myndigheter.

För ett tryggt, öppet och framtidssäkert Åland.
